

HUONOSTI KÄYTTÄYTYVÄ MIES JA HUONOSTI KÄYTTÄYTYVÄ NAINEN
LAUSEKKEIDEN AKTIVOIMAT SEMANTTISET KEHYKSET

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
14.1.2022

Wilma Rosenqvist

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkielman aihe ja tutkimuskysymykset	1
1.2. Aiemmat tutkimukset	2
2. TUTKIELMAN TEORIA, MENETELMÄ JA AINEISTO	4
2.1. Tutkimuskohde ja kehyssemantiikka	4
2.2. Kyselytutkimus	6
2.3. Aineistonkeruu	7
3. LAUSEKKEIDEN AKTIVOIMAT SEMANTTISET KEHYKSET	9
3.1. Ympäristöt	9
3.2. Käyttäytyjän ominaisuudet	11
3.3. Toiminnan kohteet	18
3.4. Toiminnan seuraukset	21
3.5. Yhteenveto	23
4. PÄÄTÄNTÖ	26
LÄHTEET JA LYHENTEET	28
LIITE	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkielman aihe ja tutkimuskysymykset

Vertailen kandidaatintutkielmassani substantiivilausekkeita *huonosti käyttäytyvä mies*¹ ja *huonosti käyttäytyvä nainen*. Lausekkeiden leksikaalisena erona on substantiivi, jonka tarkoite edustaa eri sukupuolta. Aiheeni valikoitui omien mielenkiinnonkohteitteni mukaan, sillä olen aina ollut kiinnostunut epätasa-arvon eri heijastumista yhteiskunnassamme. Tasa-arvokysymykset ovat olleet ajankohtaisia jo pitkään. Ajattelen, että kielitiede tarjoaa oivan näköalan yhteiskunnallisten asioiden tarkasteluun, sillä esimerkiksi sanaston kehityksestä voidaan huomata, että vähemmistöistä puhutaan yhä monipuolisemmin ja ylipäättään enemmän. Sukupuolittuneita ilmauksia ja sukupuolten välisiä puhetapojen eroavaisuuksia on tutkittu kielitieteissä paljon eri näkökulmista. On esimerkiksi havaittu, että tyttöjen ja poikien kielenkäytössä on tyylillisiä eroja (Brunni 1998: 57–71; Sachs 1987: 178–188). Kielitieteilijä Ulla Tiirilä on vuosia työskennellyt tasa-arvoisemman kielen puolesta. Artikkeleissaan (1994, 2020) hän pureutuu kielellisen seksismin ilmentymiin sanastossa. Artikkeleissaan hän puhuu tasa-arvoisemman virkakielen puolesta, sillä kieli paitsi heijastaa, myös muokkaa kulttuuriamme. Tiirilän tavoin minua kiinnostaa kielellisen seksismin ilmentymät paitsi sanastossa myös laajemmissa kielellisissä konstruktioissa. Kieleen liittyy valtavasti näkymätöntä tietoa, ja se on kiinnostanut minua aina.

Tutkimukseni sijoittuu kehyssemanttisen ajattelun kautta kognitiivisen semantiikan kentälle. Keskeisimmät kehyssemantiikkaan liittyvät teoreettiset lähteeni tarjoavat Charles Fillmore (1977, 1982) ja Pentti Leino (1993). Tavoitteenani on selvittää informanttien intuition kautta syntyvää merkitykseen liittyvää tietoa, ja sen tarkasteluun kehyssemantiikka tarjoaa teoreettiset työkalut. Kehyssemanttisen teorian avulla tutkin kyselytutkimuksella keräämääni aineistoa. Kyselytutkimus koostuu sekä avoimesta tuottotehtävästä että monivalintatehtävistä, joita analysoin käyttäen apunani erilaisia kuvioita vastausten tarkastelussa. Tuottotehtäviä analysoin myös sisällönanalyttisesti. Tarkastelen, millaisia *käyttäytyä*-verbiin liittyviä kehyksiä informanttien vastauksissa aktivoituu, kun leksikaalisena kontekstina vaihtelee verbin ykkösargumentin tarkoitteen sukupuoli.

¹ *Huonosti käyttäytyvät miehet* on brittiläinen komediasarja, jota tehtiin 1990-luvulla. Myös aineistosta löytyi viittaus sarjaan.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Millaiseen paikkaan tai ympäristöön informantit liittävät *huonosti käyttäytyvän miehen ja huonosti käyttäytyvän naisen*?
- Mitä ominaisuuksia informantit liittävät substantiiveihin *mies* ja *nainen*, kun niitä määrittää ilmaus *huonosti käyttäytyvä*?
- Millaiseen toimintaan informantit yhdistävät *huonosti käyttäytyvän miehen ja huonosti käyttäytyvän naisen*?
- Millaisia toiminnan seurauksia informantit yhdistävät *huonosti käyttäytyvään mieheen ja huonosti käyttäytyvään naiseen*?

Tarkasteluni kohteena on siis *käyttäytyä*-verbin partisiippijohdos *käyttäytyvä*, jolla on lausekkeessa verbikannastaan huolimatta myös adjektiivisia ominaisuuksia. Valitsin työhöni relatiivilauseen sijasta partisiipillisen substantiivilausekkeen, sillä se on muodoltaan kompaktimpi eikä eroa merkitykseltään huomattavasti vastaavasta relatiivilauseesta (esim. *mies, joka käyttäytyy huonosti*). Vaikka partisiippimuoto leksikaalistuu helposti merkitykseltään erilaiseksi kuin kantaverbinsä merkitys (VISK 2008 § 531), tässä tutkielmassa tarkastelen partisiippi-ilmausta sen kantaverbin kautta. Kaksipaikkainen verbi *käyttäytyä* saa ykkösargumentikseen käyttäytyjää ilmaisevan osallistujan *mies* tai *nainen* ja kakkosargumentikseen käyttäytymisen tapaa kuvailevan täydennyksen *huonosti*.

1.2. Aiemmat tutkimukset

Sukupuolittuneisiin ilmauksiin tai sanoihin koodautuvia merkityssisältöjä on tutkittu paljolti aiemminkin. Jenni Kynkäänniemi (2015) tutki kandidaatintutkielmassaan *Naiseen viittaavat parisuhdenimitykset* parisuhdenimitysten *puoliso, vaimo, emäntä, akka, tyttöystävä, naisystävä, vaimoke* ja *heila* merkityksiä. Pro gradu -tutkielmassaan *Parisuhdenimitysten emäntä, muija ja vaimoke semantiikkaa* Kynkäänniemi (2018) syvensi tutkimusasetelmaansa. Kyselytutkimuksessa ilmenee eri nimitysten kuvailuihin liittyviä eroavaisuuksia, liittyen esimerkiksi naisen ominaisuuksiin, siviilisäättyyn, sekä nimityksen sävyyn ja affektisuuteen. Myös nimitysten käyttökontekstilla oli informanttien mukaan merkitystä. Informanttien vastaukset erosivat myös nimitysten agenttiivisuuden suhteen: *emäntä* nähtiin aktiivisempänä toimijana, kun taas *muija* nähtiin passiivisena toimijana. Kynkäänniemi havaitsi työssään myös tarkoitteiden asuinpaikkaan tai ympäristöön liittyviä eroja. Osittain samankaltaisia kehukseen liittyviä tietoja voin löytää myös omasta tutkimuskohteestani.

Samankaltaisesta tutkimusasetelmasta kuin Kynkäänniemi on tehnyt kandidaatintutkielmansa Anna-Maria Päivärinta (2017), joka tutki miehiin viittaavien parisuhdenimitysten semantiikkaa. Tutkittaviksi lekseemeiksi Päivärinnalla valikoituivat lähimerkityksiset *poikaystävä, miesystävä, mies, ukko, isäntä* ja *mieheke*, joita hän osin myös vertailee Kynkäänniemen (2015) naisnimitysten kanssa. Työllään Päivärinta pääasiassa vahvistaa aiempia tutkimuksia ja sanakirjamääritelmiä. Mielenkiintoinen tutkimustulos liittyy siihen, miten Päivärinnan tutkimien nimitysten tarkoitteen ikä voi vaikuttaa nimityksen sävyn positiivisuuteen.

Maria Södö (2016) tutki kandidaatintutkielmassaan ”*Mutta siis ei mielellään ketään kutsuttaisi puumaksi, koska se on vähän ikä- ja sukupuolirasistinen ilmaus*”. Näkemyksiä naiseen viittaavan puuma-sanan merkityksistä naisiin kohdistuvaa eläinmetaforaa *puuma*. Hänenkin tutkimusmenetelmänään toimi aiemmin esiteltyjen opinnäytteiden tapaan kyselytutkimus. Södö esittää työssään neljä keskeistä kehystä, jotka hahmo *puuma* vastausten mukaan saa: ulkonäkö, sukupuoli, seksuaalisuus ja ikä.

Vaikka oma tutkimusnäkökulmani liittyy sukupuolten kontrastiseen näkökulmaan, tutkielman pääpaino on kuitenkin verbin semanttisessa tarkastelussa. Omassa työssäni tarkastelen vain yhtä verbiä ja sen aktivoimia kehyksiä eri konteksteissa. Usean lähimerkityksisen verbin semanttista vertailua on kuitenkin tehty paljon, kuten esimerkiksi Milla Kangas (2021) opinnäytteessään. Hänen kandidaatintutkielmansa Kolottaa, jomottaa, kivittää: *kipua kuvaavien verbien semantiikkaa*. Kangas jakaa työssään kanssani joitain samoja verbin semanttiseen tarkasteluun liittyviä teoreettisia lähtökohtia.

2. TUTKIELMAN TEORIA, MENETELMÄ JA AINEISTO

Tässä luvussa käsittelen tarkemmin tutkimuskohdettani, työssä käyttämäni teoreettista viitekehystä, tutkimusmenetelmää sekä aineistonkeruuta. Tutkimuskohdettani sekä kehyssemantiikan käsitteitä avaan tarkemmin luvussa 2.1. Luvussa 2.2. käsittelen kyselytutkimusta tutkimusmenetelmänä ja luvussa 2.3. kuvailen keräämäni aineistoa.

2.1. Tutkimuskohde ja kehyssemantiikka

Käyttäytyä-verbi on tarkastelemieni lausekkeiden keskeinen jäsen, jonka ympärille muu lauseke muodostuu. Verbi on merkitykseltään lauseen semanttinen keskus. (VISK 2008 § 866.) Verbi *käyttäytyä* on kaksipaikkainen verbi ja saa ykkösargumentikseen käyttäytyjän, joka on tyypillisesti elollisviitteinen osallistuja. Täydennys *huonosti* on verbin kakkosargumentti. Molemmilla täydennyksillä on olennainen rooli verbin tarkoittamassa tapahtumassa. (VISK 2008 § 446.)

Kielitoimiston sanakirjan (KS 2021 s.v. *käyttäytyä*) mukaan *käyttäytyä*-verbiä voidaan käyttää 'kaikesta ihmisen (t. eläimen) toiminnasta, joka on ulkoa päin havaittavissa; menetellä, toimia, esiintyä.' *Käyttäytyä*-verbin määritelmään kuuluu siis se, että toiminta voidaan havaita ulkoa päin. Voidaan siis olettaa, että informanttien kehystietoon liittyy ulkoa päin havaittavia asioita. Sellaisia ovat esimerkiksi ympäristöt, joissa käytöstä tapahtuu, ominaisuudet, joita huonosti käyttäytyvään entiteettiin liittyy ja toiminnan kohteet, joihin käytös kohdistuu.

Teoreettisena viitekehystenä tutkielmassani on kehyssemantiikka, joka on osa kognitiivista kielentutkimusta. Kognitiivisen kielentutkimuksen yleinen näkemys on, että muodon ja merkityksen välillä on liitto; jos muoto muuttuu, myös merkitys muuttuu (Haddington & Sivonen 2010: 10; Langacker 1987: 11–12). Tarkastelemieni lausekekokonaisuuksien merkitysero selittyy lausekkeiden kielellisen aineksen eroilla ykkösargumentin vaihdellessa. Kuitenkin *käyttäytyä*-verbiin liittyvät merkityserot selittyvät seuraavaksi esittelemäni kehyssemanttisen teorian avulla, sillä verbin muoto ei muutu lausekkeiden välillä, vaikka informanttien verbin kehystietoon liittämät merkitykset muuttuvat sen mukaan, onko lausekkeen ykkösargumenttina *mies* vai *nainen*.

Kehysesemantiikan keskeiset termit ovat **hahmo** ja **kehys**.² **Hahmo** on kielen kirjallinen, varsinainen merkitys, ja kehys on taustatieto, jota vasten hahmon merkitys nostetaan (Leino 1993: 73–75). Esimerkiksi *huonosti käyttäytyvä mies* ei kirjallisessa muodossaan kerro, että substantiivin *mies* tarkoite olisi humaltunut, mutta silti iso osa kyselyn informanteista liittää lausekkeen sisältämään merkitykseen tarkoitteen humalatilän. **Kehys** puolestaan on ensyklopedinen tieto hahmon taustalla, ja se muokkaa hahmon merkitystä. Kehys strukturoi sanan merkitystä, ja sana puolestaan kutsuu esiin kehyksen. (Fillmore 1982: 117.) Charles Fillmore, joka on kehyksesemantiikan merkittävin edistäjä, on määrittellyt, että semanttisena kehyksenä voi toimia ”mikä tahansa koherentti yksilöitävissä oleva havainto, muisto, kokemus, toiminta tai objekti”, ja että kehykset ovat prototyyppisiä tapauksia kuvaavia ideaalistuksia tai abstraktioita edellä mainituista esimerkeistä. Kehykset ovat siis kokemusperäisiä, minkä seurauksena niiden sisältö vaihtelee yksilöittäin. (Fillmore 1982: 117–119; Fried & Östman 2004: 41–42; Västi 2012: 49.) Yksilöllisyydestä huolimatta kehyksissä usein korostuu jokin sama tieto, kuten tässä esimerkissä miestarkoitteen humalaisuus. Ilmaus *huonosti käyttäytyvä* viittaaakin erilaisiin kehyksiin *miehen* ja *naisen* välillä. Kuitenkaan *huonosti käyttäytyvä* ei itsessään leksikaalisesti muutu. Mielenkiintoni kohdistuu siis siihen, miten leksikaalinen konteksti, tässä tapauksessa substantiivi, säätelee verbin aktivoimia kehyksiä.

On kehyksesemanttisen ajattelun lähtökohtia, ettei leksikaalisen ja ensyklopedisen tiedon välille voi vetää rajaa. Ensyklopedinen tieto perustuu sosiaaliseen ja fyysiseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten ja ympäröivän maailman kanssa. (Evans & Green 2006: 206.) Kehykset ovat vaihtelevan kokoisia käsitejärjestelmiä, joilla voi olla huomattavankin jäsentynyt sisäinen rakenne. Ne toimivat merkitysten taustoina siten, että ymmärtääkseen jonkin käsitteen täytyy ymmärtää koko se käsiterakenne, johon se kuuluu: kun yksi käsite mainitaan, myös muut aktivoituvat. (Fillmore 1977: 114; 1982: 111, 130; Petruck 1996; Västi 2012: 49.)

Pentti Leinon (1993) mukaan semanttiset rakenteet kuvataan **predikaatioina**. Predikaatio on käsitteistys, joka toimii kielellisen ilmauksen semanttisena napana. (Leino 1993: 72–73.) Predikaatiolla on aina vaikutusala, joka sisältää ne alueet, jotka ovat kulloinkin merkityksen tulkinnan kannalta relevantteja. Jokaisessa predikaatiossa on erotettavissa

² Seuraan tutkielmassani Västin (2012) väitöskirjan mukaista kehyksesemanttista terminologiaa, sillä se on vakiintunut tutkimussuuntauksessa yleisesti.

hahmo ja kehys. Predikaatio nostaa ja osoittaa kehyksestä tietyn osan tai osarakenteen. Kielellisen ilmauksen semanttinen arvo ei siis perustu yksinomaan predikaation hahmoon tai kehykseen, vaan niiden yhdistelmään. Ilmaus esittää spesifisen entiteetin, jonka sen sijainti laajemmassa muodostelmassa identifioi. Predikaatio nostaa siis kehyksestä esiin jonkin spesifin entiteetin, jota se osoittaa. (Leino 1993: 51, 74, 76–78.)

2.2. Kyselytutkimus

Tutkimusaineistonani toimii kyselylomakkeen avulla keräämäni kyselytulokset (ks. liite). Kysely koostuu viidestä kaksiosaisesta tehtävästä. Ensimmäinen tehtävä on avoin tuotto-tehtävä (ks. liite, tehtävä 1), neljä seuraavaa tehtävää ovat monivalintakysymyksiä (ks. liite, tehtävät 2–5). Vastauksiaan saattoi halutessaan täydentää vapaassa kommenttikentässä, joka löytyy jokaisen monivalintakysymyksen jälkeen. Kyselylomakkeen huolellinen laatiminen on avainasemassa tutkimuksen onnistumisen kannalta. Kannustin kyselyn saatetekstissä informantteja seuraamaan omaa kielitajuaan, sillä liika analysointi loitontaa pragmaattista tietoa, jota kyselyllä toivon saavuttavani. Mahdollisimman välittömien vastausten tavoittaminen on myös se syy, jonka takia informantti ei voinut palata kyselyssä taaksepäin muokkaamaan vastauksiaan.

Kyselyn (ks. liite) alkuun sijoitin pienen henkilötietokyselyn, jossa kysyn vastaajien äidinkielen, sukupuolen ja iän. Äidinkieltä kysyn siksi, että haluan käsitellä työssäni ainoastaan natiivien suomen kielen puhujien vastauksia. Ikää ja sukupuolta kysyn siksi, että olen kiinnostunut siitä, kuinka eri-ikäisten ihmisten keskuudessa kysely on levinnyt. Haluan ottaa huomioon myös sen mahdollisuuden, että ikä- tai sukupuolitekijöillä olisi jokin merkitystä analyysin kannalta.

Tehtävässä 1a ja 1b (ks. liite) pyysin informantteja käyttämään ilmauksia *huonosti käyttäytyvä mies* ja *huonosti käyttäytyvä nainen* heidän itse tuottamissaan lauseissa, joissa ilmauksia sai vapaasti taivuttaa. Tehtävässä 2a (ks. liite) pyysin informantteja valitsemaan valmiiksi annetuista 9 vaihtoehdosta 1–3 ympäristöä, jotka heidän mielestään sopivat lausekkeeseen *huonosti käyttäytyvä mies*. Halutessaan vastaaja saattoi valita kohdan muu, jolloin hänen tuli täydentää kenttään jokin muu ympäristö kuin valmiiksi annetuissa

vaihtoehtoissa. Kohdassa 2b (ks. liite) pyysin informantteja tekemään samoin, mutta tehtävänannon lauseke on *huonosti käyttäytyvä nainen*.

Tehtävässä 3 (ks. liite) kartoitin informanttien lausekkeisiin yhdistämiä ominaisuuksia. Tässäkin kohdassa a-osa (ks. liite, tehtävä 3a) koskee lauseketta *huonosti käyttäytyvä mies*, ja b-osa (ks. liite, tehtävä 3b) lauseketta *huonosti käyttäytyvä nainen*. Informantti sai valita 1–3 kohtaa valmiiksi annetuista vaihtoehtoista, tai täydentää listaan itse jonkin ominaisuuden valitsemalla kohdan muu. Tehtävässä 4 (ks. liite) tiedustelin ikähaarukoita, joita lausekkeet predikoivat informanttien keskuudessa. Vastausvaihtoehtoiksi annoin 20–40-vuotiaan, 40–60-vuotiaan ja yli 60-vuotiaan. Myös tehtävä 4 on jaettu a- ja b-osaan. Tehtävässä 5 (ks. liite) olin kiinnostunut informanttien lausekkeisiin liittämistä toiminnan kohteista. Tässä vastausvaihtoehtoina on 6 eri toiminnan kohdetta sekä vaihtoehto muu, jossa informantti saa itse tuoda esiin jonkin vaihtoehdon toiminnan kohteeksi.

2.3. Aineistonkeruu

Keräsin aineiston Webropol-ohjelmassa tekemäni kyselylomakkeen (ks. liite) avulla 22.–26.10.2021. Julkaisin kyselylinkin Facebookissa omalla seinälläni, jossa se ennätti olla avoinna noin kolmen päivän ajan, sekä Kieli on koti, metsä ja puutarha -ryhmässä, jossa kysely oli avoinna muutaman tunnin ajan. Kieli on koti, metsä ja puutarha on avoin Facebook-ryhmä kielestä kiinnostuneille. Informantteja kertyi kaikkiaan 101. Informanteista enemmistö on naisia: heitä kertyi vastaajiksi 84. Kyselyyn vastanneita miehiä on 16, ja muu-vaihtoehdon on valinnut 1 informantti. On yleistä, että kyselytutkimuksissa naiset ovat aktiivisempia vastaajia kuin miehet. Koska tutkimusnäkökulmani asemoi sukupuolet kontrastiseen asetelmaan, on naisvoittoisen informanttiryhmän mahdolliset vaikutukset syytä ottaa huomioon. Informanttien ikähaarukka on 17 ja 80 vuoden välillä. Jokainen vastaaja on ilmoittanut äidinkielekseen suomen.

Olen koodannut tarkastelemani esimerkkilauseet informantti- ja tehtäväkohtaisesti. Esimerkkeihin liittämäni koodit muodostuvat tehtävänumerosta, tehtävän osasta ja informantin numerosta. Esitän koodaustavasta esimerkin: esimerkki (1 ks. s.), jonka koodi on 2A30, muodostuu seuraavasti. Koodin ensimmäinen numero 2 merkitsee

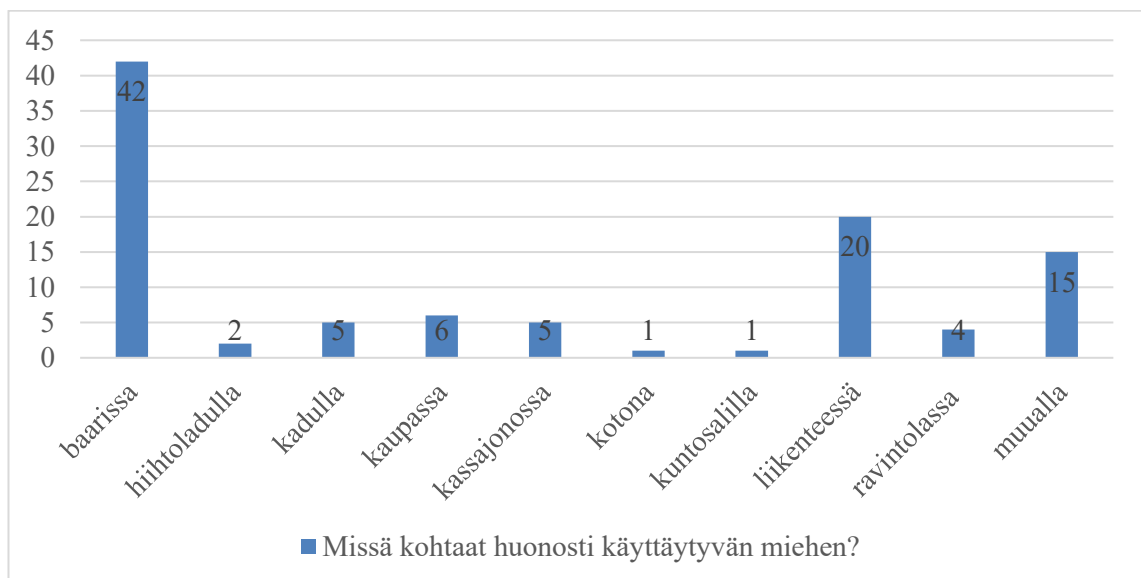
tehtävännumeroa, A tehtävän a-osiota, ja luku 30 informantinnumeroa. Yhdellä informantilla on käytössään sama numero tehtävästä riippumatta.

3. LAUSEKKEIDEN AKTIVOIMAT SEMANTTISET KEHYKSET

Tässä luvussa käsittelen informanttien vastauksia, joiden avulla analysoin verbin kehykseen liittyviä tietoja eri ykkösargumenttien yhteydessä. Luvussa 3.1. käsittelen lausekkeiden aktivoimia ympäristöjä mies- ja naistarkoitteisten ykkösargumenttien yhteydessä. Luvussa 3.2. käsittelen mies- ja naistarkoitteissa aktivoituvia, kehystietoon liittyviä ominaisuuksia. Luvussa 3.2. tarkastelen vielä ulkoisia ominaisuuksia, humalaisuutta ja ikäjakamia käsittelevät osiot. Luvussa 3.3. käsittelen toiminnan kohteista aktivoituvaa kehystietoa. Luvussa 3.4. analysoin avoimen tuottotehtävän vastauksia, joista tarkastelen toiminnan seurauksiin liittyvää kehystietoa.

3.1. Ympäristöt

Kyselylomakkeen tehtävässä 2a (ks. liite) pyysin informantteja sijoittamaan *huonosti käyttäytyvän miehen* johonkin ympäristöön. Informantit saivat valita annetuista vaihtoehdoista vähintään yhden ja korkeintaan kolme kohtaa. Kuten kuviosta 1 nähdään, 101 informantista 42 sijoitti miestarkoitteisen lausekkeen baariin, ja 20 liikenteeseen. 15 informanttia vastasi tapaavansa *huonosti käyttäytyvän miehen* muualla kuin valmiiksi annetuissa vastausvaihtoehdoissa.

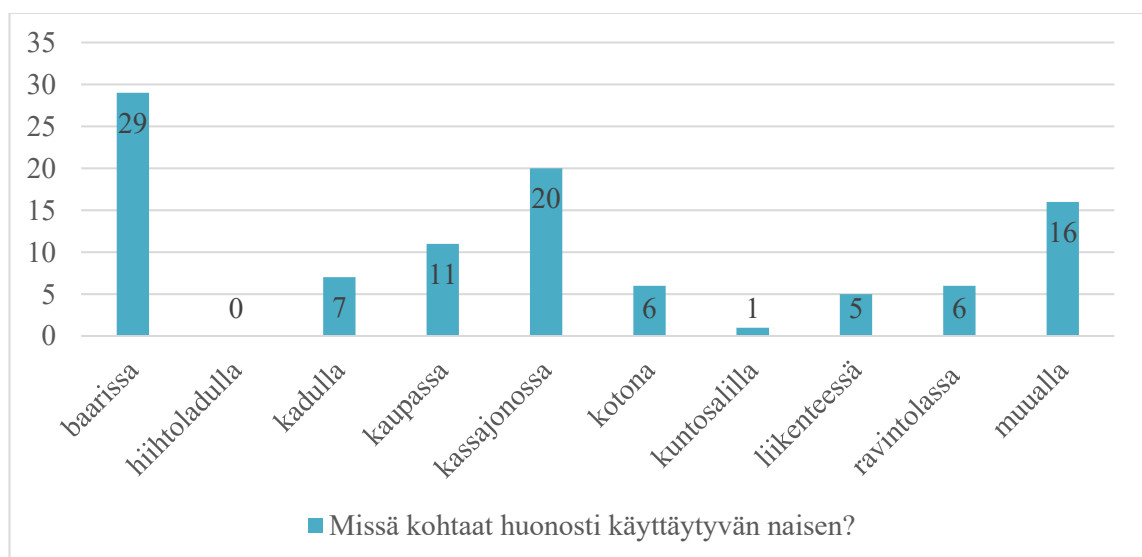

KUVIO 1. Lausekkeen *huonosti käyttäytyvä mies* kehystietoihin liittyvät ympäristöt.

Baari oli kyselyssä yleisin lausekkeen kehystietoon liittyvä ympäristö (1). Mies sijoitettiin liikenteeseen kuskina, joka käyttäytyy huonosti autoa ajaessaan (2). Kauppaympäristö on kolmanneksi yleisin vastausvaihtoehto, mutta ei silti erotu muista vaihtoehdoista. 15 vaihtoehdon ”muualla” valinneesta informanttista 8 ilmaisee huonon käytöksen kohdistuvan kaikkialle tai minne vain, 4 informanttia tuo vastauksissaan esiin sosiaalisen median tai internetin (3), 1 vastaaja tuo esiin työpaikan ja 1 vastaaja tarkoittaa ”liikenteessä”-vaihtoehdon kaikkia ruuhkatilanteita koskevaksi ympäristöksi. 23 vastaajaa hyödynsi tehtävän 2a (ks. liite) avointa kommenttikenttää, jossa tarkensi vastauksiaan ympäristöjen osalta.

- (1) Huonosti käyttäytyvä mies ei usein tajua käyttäytyvänsä huonosti ja esiintyy kaikissa edellä mainituissa paikoissa, ja istuu esim. bussissa niin leveästi että vie kaiken tilan. **Baarissa kohtaamiset ovat yleisimpiä** joten valitsin sen. (2A30)
- (2) **Rattiraivoavat** ovat varmaankin pääsääntöisesti miehiä. (2A50)
- (3) Huonosti käyttäytyvät miehet eivät yleensä enää lauo älyttömyyksiä päin naamaa, vaan ovat **näppäimistön takana** piilossa. (2A24)

Kuviossa 2 tehtävän 2b (ks. liite) vastaukset. Vaihtoehdon ”baarissa” valitsi 29 informanttia, vaihtoehdon ”kassajonossa” 20 ja vaihtoehdon ”kaupassa” 11 informanttia. ”Muualla” vastasi 16 informanttia, joista 4 huomautti huonoa käytöstä nähtävän kaikkialla tai missä vain, 4 toi esiin sosiaalisen median ja internetin ympäristönä, 4 informanttia toi esiin työpaikan ympäristönä ja 1 vastaaja yleisemmin jonon. 1 vastaus tuo esiin eduskunnan ympäristönä. 21 vastaajaa hyödynsi avointa kommenttikenttää.

KUVIO 2. Lausekkeen *huonosti käyttäytyvä nainen* kehystietoihin liittyvät ympäristöt.

Tehtävässä 2b (ks. liite) informanttien vastaukset jakautuivat vastausvaihtoehtojen kesken laajemmin kuin tehtävässä 2a (ks. liite). ”Baarissa” on miestarkoitteisen lausekkeen tapaan suosituin vastausvaihtoehto. ”Kassajonossa” on toiseksi yleisin vastausvaihtoehto ja ”kaupassa” on kolmanneksi yleisin. Myös ”kotona”-vaihtoehto sai 6 vastausta (4). ”Muun” vastanneissa työpaikkaympäristön huomioineita on neljä (5).

(4) Ei tule mieleen mitään tiettyä paikkaa, mutta ehkä **kotona**. (2B85)

(5) Naisista on tullut rohkeampia, mikä on erittäin hyvä asia, mutta **työpaikkakiusaaminen** heidän osaltaan on lisääntynyt. (2B24)

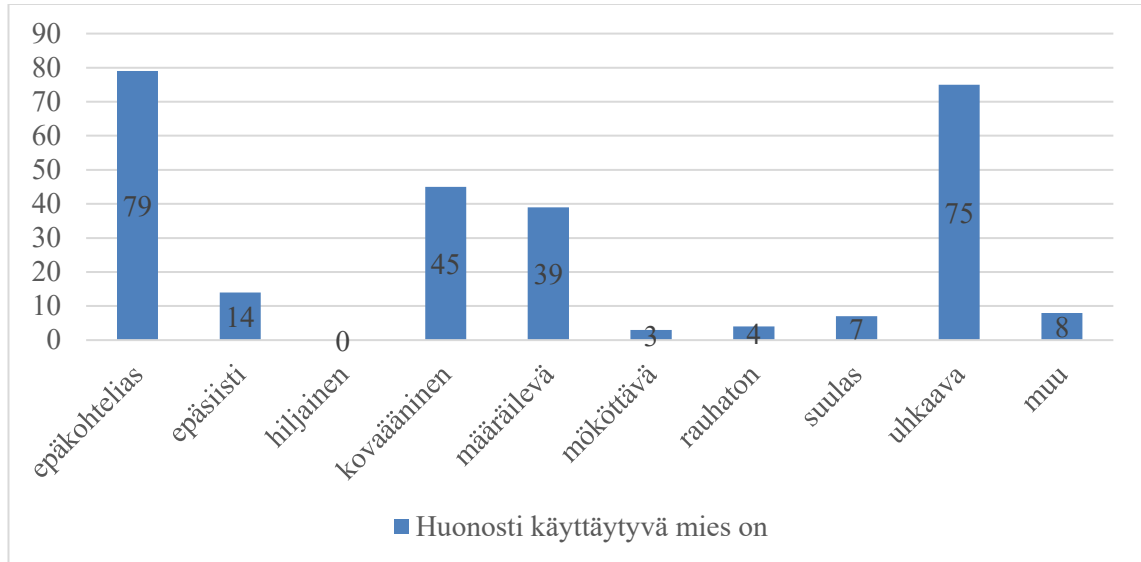
Huonosti käyttäytyvä nainen sai *huonosti käyttäytyvään mieheen* verrattuna enemmän vastauksia kaikkiin, paitsi ”baarissa”-, ”hiihtoladulla”- ja ”liikenteessä”-vaihtoehtoihin. Liikenteeseen vastaajat sijoittivat korosteisesti miestarkoitteen, joka sai 15 vastausta enemmän kuin naistarkoite. Vastaavasti naistarkoite sijoitettiin 15 kertaa useammin kassajonoon kuin mies. Molempien tarkoitteiden osalta yleisin ympäristökehys on baari. Myös ”kotona”-vaihtoehto sai naistarkoitteen kohdalla 6 vastausta, miestarkoitteen kohdalla vain yhden.

Naistarkoitteen osalta vastaukset jakautuvat laajemmin eri vaihtoehtojen kesken. Lauseke *huonosti käyttäytyvä nainen* aktivoi siis informanttien kehystiedoissa useampia ympäristöjä kuin lauseke *huonosti käyttäytyvä mies*. Molemmissa tehtävissä informantit toivat esiin sosiaalisen median ja internetin ympäristönä. Myös työpaikka huomioitiin vastausvaihtoehdossa ”muu” hieman useammin tehtävässä 2b (ks. liite) kuin tehtävässä 2a (ks. liite). Jos vaihtoehdot ”internet”, ”sosiaalinen media” ja ”työpaikka” olisivat olleet valmiina vastausvaihtoehtoina lomakkeessa, olisivat niiden osalta vastaukset voineet jakautua laajemmin.

3.2. Käyttäytyjän ominaisuudet

Kuviossa 3 näkyy tehtävän 3a (ks. liite) vastausten jakautuminen tehtävässä annettujen ominaisuuksien kesken. Tehtävässä 3 sai valita tehtävän 2 (ks. liite) tapaan vähintään yhden ja korkeintaan kolme kohtaa. Valitessaan kohdan ”muu, mikä?” informantin tuli täydentää vastauskenttään itse ominaisuus listan ulkopuolelta. 101 vastaajasta 79 on merkinnyt *huonosti käyttäytyvän miehen* ominaisuudeksi ”epäkohteliaan”, 75 ”uhkaavan” ja 45

”kovaäänisen”. ”Määräilevän” valitsi 39 vastaajaa. Vain 8 informanttia valitsi ominaisuuden valmiiksi annettujen vaihtoehtojen ulkopuolelta. 10 informanttia täydensi vastaustaan avoimessa kommenttikentässä.

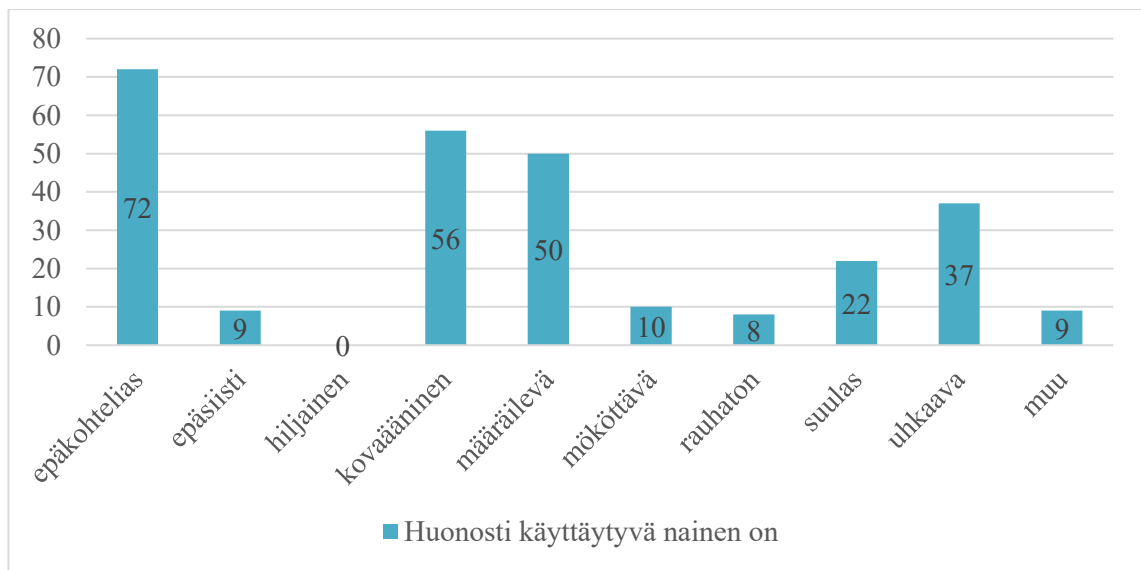
KUVIO 3. Lausekkeen *huonosti käyttäytyvä mies* kehystietoihin liittyvät ominaisuudet.

”Epäkohtelias” (6) ja ”uhkaava” (7) ovat kyselyn mukaan lausekkeen *huonosti käyttäytyvä mies* selkeimmät kehystietoon liittyvät ominaisuudet. Myös ”kovaääninen” (8) ja ”määräilevä” erottuvat vastausjakaumassa selvästi muista vaihtoehdoista. Vaikka vaihtoehto ”määräilevä” on ollut suosittu valinta informanttien keskuudessa, löytyi siitä huonosti perustelu- tai lause-esimerkkejä, joten on vaikea analysoida, millaista käytöstä määräilevyydellä tarkemmin ottaen tarkoitetaan. Esimerkin (9) perusteella lauseketta *huonosti käyttäytyvä mies* koskeva määräilevä ominaisuus liittyy sukupuolten valta-asetelmaan. ”Muu”-vaihtoehdon on valinnut ainoastaan 8 informanttia, mikä on vähäisempi määrä kuin muihin kehystietoihin liittyvissä tehtävänannoissa. 8 ”muu”-vaihtoehdon valinnutta informanttia nosti esiin ominaisuudet ”ahdistava”, ”päällekkäyvä”, ”lähentelevä”, ”idiootti”, ”manipuloiva”, ”itsekeskeinen”, ”väkivaltainen” ja ”ei kunnioita rajoja”.

- (6) Itseäni **pelottanut epäkohteliaat** miehet etenkin kun on humalassa (3A63)
- (7) Olen myös törmännyt useisiin **uhkaaviin** tilanteisiin huonokäyttöksinen miehen kanssa. Usein mies **ylittää omat rajansa**, esim **koskettelee luvatta, kommentoi ulkonäköä, rikkoo omaa tilaani**. (3A68)
- (8) *Huonosti käyttäytyvä mies huutaa törkeyksiä*. (1A1)

- (9) Itse naisena saatan joskus kokea miehen **uhkaavaksi** tai **määräileväksi**, koska naisen alisteinen asema näkyy edelleen jossain määrin esimerkiksi ihmisten puheissa.. (3A5)

Kuviosta 4 nähdään, kuinka *huonosti käyttäytyvä nainen* aktivoi vastaajien kehystiedoissa eniten ominaisuutta ”epäkohtelias”, jonka vastasi 72 informanttia. ”Kovaääninen” valittiin toiseksi useimmin, 56 kertaa. ”Määräilevän” valitsi 50, ”uhkaavan” 37, ja ”suulaan” 22 informanttia. Valmiiksi annettujen vaihtoehtojen ulkopuolelta ominaisuuden täydensi 9 informanttia. Avoimessa kentässä vastaustaan täydensi 10 informanttia.

KUVIO 4. Lausekkeen *huonosti käyttäytyvä nainen* kehystietoihin liittyvät ominaisuudet.

Huonosti käyttäytyvän naisen kohdalla vastaukset jakautuivat jälleen tasaisemmin vaihtoehtojen välillä kuin tehtävässä 3a (ks. liite, ks. luku 3.1.). Selkein ominaisuus on kuitenkin myös naistarkoitteen kohdalla ”epäkohtelias” (10). ”Kovaääninen” (11) sekä ”määräilevä” ovat seuraavaksi suosituimmat vaihtoehdot. Vaikka ”määräilevä” on saanut useita vastauksia, ei ominaisuuden valitsemisesta löydy informanttien perustelu- tai lause-esimerkkejä. Kyselylomakkeen tavoitteena on se, ettei informantti vastatessaan analysoisi liikaa intuitiotaan, kuten esimerkissä (12). Kyseinen esimerkki tarjoaa kuitenkin lisää lausekkeen *huonosti käyttäytyvä nainen* määräilevään ominaisuuteen liittyvää kehystietoa. Määräilyyn liitetään perustelussa (12) toiminnot nalkutus ja pomotus. Kielitoimiston sanakirja (KS 2021 s.v. *nalkuttaa*) määrittelee *nalkuttaa*-verbiä käytettävän ’jatkuva, ärsyttävästä moittimisesta’. KS:n määritelmän esimerkkilauseessa *Vaimo nalkuttaa juomisesta* on naistarkoitteinen subjekti. *Pomottaa*-verbi taas on KS:n

määritelmän mukaan tyylliltään arkikieltä, ja verbin merkityksenselitte on 'komennella, määrällä muita, pomoilla'. KS:n toimittajat Leena Joki ja Riina Klemettinen tuovat artikkelissaan (Kielikello, 4/2021) ilmi, että KS:n sanamääritelmien esimerkkilauseet eivät synny tyhjästä. Heidän mukaansa esimerkkilauseilla on oltava jokin tehtävä, kuten esimerkiksi ensyklopedista tai semanttista tietoa välittävä peruste. Niinpä myös KS:n esimerkkilauseilla voidaan nähdä olevan yleiseen kehystietoon liittyvää painoarvoa – vaikkakin on otettava huomioon esimerkkilauseiden mahdollinen päivitystarve.

Myös vaihtoehdot ”uhkaava” (13) ja ”suulas” (14) ovat saaneet lukuisia vastauksia, kuten myös ”mököttävä” (13). Myös ”epäsiisti” ja ”rauhaton” (15) erottuvat kuviosta. Tehtävän 3a (ks. liite) tavoin ainoastaan ”hiljainen”-vaihtoehtoa ei ole valinnut kukaan. ”Muu”-vaihtoehdon on valinnut ainoastaan 9 informanttia, mikä on vähemmän kuin muissa tehtävänannoissa. ”Muu”-vaihtoehdon valinneet informantit ovat tuoneet esiin ominaisuudet välinpitämätön, aggressiivinen, töykeä, idiootti, juonitteleva, passiivis-aggressiivinen, itsekes, ylimielinen ja tunkeileva, josta tarkentava perusteluesimerkki (16).

- (10) *Harvoin näkee niin huonosti käyttäytyvää naista, hän oli todella epäkohtelias ja päällekkävyä.* (1B49.)
- (11) *Huonosti käyttäytyvä nainen huutaa ja mesoaa.* (1B19.)
- (12) Tämäkin loputon lista, en kuitenkaan halunnut valita "määräilevää" siitä syystä, että usein kuulee ns. äijien puhetta siitä, kuinka nainen pomottaa/nalkuttaa. (3B43.)
- (13) Julkisuudessa ei pitäisi mököttää eikä käyttäytyä uhkaavasti. (3B82.)
- (14) *Huonosti käyttäytyvän naisen tapa on ryöpyttää asioita antamatta toiselle puheenvuoroa.* (1B81.)
- (15) *Huonosti käyttäytyvä nainen siivoaa raivoissaan.* (1B9.)
- (16) **Tunkeileva** merkityksessä :änkee yksityisiin asioihin, paikkoihin tai iholle. (3B89.)

Tehtävässä 1 (ks. liite) ulkonäköön liittyvät ominaisuudet nousivat informanttien vastauksissa esille. Lauseke *huonosti käyttäytyvä mies* nosti vain yhdessä lause-esimerkissä (17) viittauksen tarkoitteen ulkonäköön. Lausekkeeseen *huonosti käyttäytyvä nainen* informantit liittävät lause-esimerkeissään monipuolisemmin ulkoisia ominaisuuksia. Esimerkissä (18) kuvataan ulkoisen kauneuden viestivän muusta, kuin lausekkeen *huonosti käyttäytyvä nainen* kehystiedoista. Esimerkissä (19) liitetään lausekkeen *huonosti käyttäytyvä nainen* kehystietoihin tietyn vaatekappaleen käyttäminen. Esimerkeissä (20) ja (21) lauseke *huonosti käyttäytyvä nainen* aktivoi kehystiedoksi muun muassa totisuuden. Ulkoiset ominaisuudet siis aktivoivat melko monipuolisesti lausekkeen *huonosti käyttäytyvä*

nainen kehystietoja. Jos kyselylomakkeessa olisi ollut enemmän ulkonäköön viittaavia ominaisuuksia, olisi ulkoiseen olemukseen liittyvä kehystieto voinut korostua informanttien vastauksissa nykyistä enemmän.

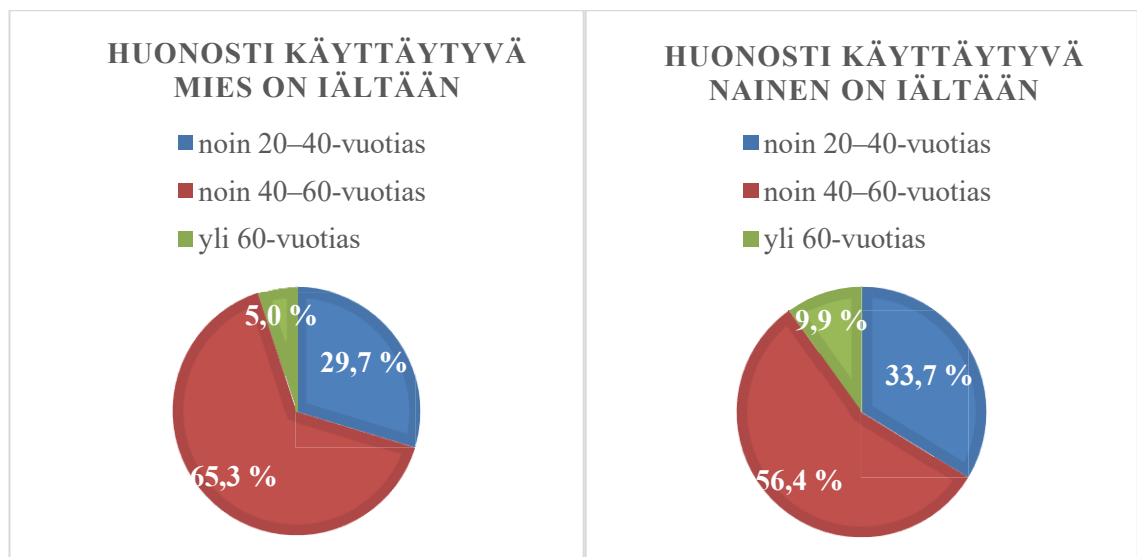
- (17) *Hän oli **komea**, mutta ilkeä ja huonosti käyttäytyvä mies.* (1A51)
- (18) *Tuo päältä päin ihana ja **kaunis** neito, jonka kuoren alta paljastui ajan mittaan ilkeä ja huono käytöksinen nainen.* (1B51)
- (19) ***Minkkiturkkiin pukeutunut nainen** käyttäytyy huonosti.* (1B3)
- (20) *Huonosti käyttäytyvä nainen **ei hymyile*** (1B2)
- (21) *Sanna Marin oli Tik tok-käyttäjän mielestä huonosti käyttäytyvä nainen, koska **hän ei hymyillyt miehelle, joka seurasi ja kuvasi häntä.*** (1B4)

Vaikka humalaisuus lienee enemmän tila kuin ominaisuus, informantit ovat kautta kyselyn nostaneet esiin humalatilan keskeiseksi kehystiedoksi. Avointen vastauskenttien perusteella humalaisuus näyttää olevan merkittävä ominaisuus informanttien kehystiedoissa. Humalaisuus nousee vastaajien kehystiedossa esiin tarkoitteen sukupuolesta riippumatta. Alla on koottuna kaikki tehtävässä 1 mainitut humalaisuuteen liittyvät maininnat. Tehtävästä 1a poimitut 10 lause-esimerkkiä (22–31) ovat *huonosti käyttäytyvä mies* -lausekkeeseen liitettyjä vastauksia. Esimerkit (32–34) ovat tehtävän 1b, eli *huonosti käyttäytyvä nainen* -lausekkeeseen liittyviä vastauksia. Mikäli kyselylomakkeen tehtävissä 3a ja 3b (ks. liite) olisi ollut valmiina vaihtoehtona humalainen olemus, olisi se todennäköisesti erottunut lausekkeille ominaisena kehystietona nykyistä enemmän.

- (22) *Huonosti käyttäytyvä mies on usein **humalassa**.* (1A3)
- (23) *Huonosti käyttäytyvä mies käyttäytyvä mies oli vaan **humalassa**.* (1A4)
- (24) *Huonosti käyttäytyvät miehet sikailivat ja **juopottelivat** ravintolapöydässä.* (1A20)
- (25) *Huonosti käyttäytyvä mies on useasti **humalassa**.* (1A40)
- (26) *Tapasin huonosti käyttäytyvän miehen, joka huuteli ihmisille **humalassa** kadulla.* (1A48)
- (27) ***Humalassa** hän on huonosti käyttäytyvä mies, röyhkeä ja sovinnainen.* (1A49)
- (28) *Juhlissa oli **humalainen**, huonosti käyttäytyvä mies.* (1A53)
- (29) *Huonosti käyttäytyvä mies oli selvästi **humalassa**.* (1A70)
- (30) *Ratikkapysäkillä oli huonosti käyttäytyvä mies, hän oli **varmaankin juonut**, nimitteli ja oli vähällä tulla kopeloimaan.* (1A81)
- (31) *Huonosti käyttäytyvä mies on esim. sellainen, joka kiroilee, **juo liikaa**, pyrkii halailemaan naisia eikä luovuta istumapaikkaansa vanhalle naiselle.* (1A82)
- (32) ***Humalassa** huutava nainen lukeutuu kategoriaan huonosti käyttäytyvä nainen.* (1B65)
- (33) *Huonosti käyttäytyvä nainen on melkein aina **humalassa**.* (1B87)
- (34) *Huonosti käyttäytyvä nainen nälvi, **juo liikaa**, kiroilee ja huomauttelee toisten naisten ulkoasusta.* (1B82)

Käyttäytyjän ominaisuudeksi nousi molempien tarkoitteiden osalta myös humalaisuus, miestarkoitteen osalta kuitenkin 7 vastausta enemmän kuin naistarkoitteen. Humalaisen olemuksen kehys aktivoituu siis enemmän lausekkeen *huonosti käyttäytyvä mies* kuin lausekkeen *huonosti käyttäytyvä nainen* kohdalla. Kielitoimiston sanakirjassa *humalaisen* esimerkkilause on *Humalainen mies* (KS 2021 s.v. *humalainen*). Esimerkkilauseet valitaan sanakirjaan harkiten (Joki & Klemettinen, Kielikello 4/2021).

Kuviossa 5 on nähtävillä lausekkeiden *huonosti käyttäytyvä mies* ja *huonosti käyttäytyvä nainen* aktivoimat ikään liittyvät kehystiedot. Molemmissa tehtävissä suurin osa informanteista valitsi parhaiten lausekkeisiin sopiviksi iäksi 40–60-vuotiaan, miestarkoitteen kohdalla 66 (65,3 %) vastaajaa ja naistarkoitteen kohdalla 57 (56,4 %) vastaajaa. 30 informanttia (29,7%) valitsi lausekkeen miestarkoitteen iäksi 20–40-vuotiaan, ja naistarkoitteen kohdalla tuon iän valitsi hieman useampi, 34 informanttia (33,7%). Lauseke *huonosti käyttäytyvä mies* aktivoi iäkseen yli 60-vuotiaan vain 5 informantilta (5%), kun taas lauseke *huonosti käyttäytyvä nainen* aktivoi ”yli 60-vuotias” -ikävaihtoehdon 10 informantilta (9,9%). Naistarkoitteisen lausekkeen kehystieto aktivoi siis laajemmin eri ikäisiin tarkoitteisiin viittaavaa tietoa, kun taas miestarkoitteisen lausekkeen aktivoima ikä oli jakautunut selvemmin 40–60-vuotiaaseen tarkoitteeseen.

KUVIO 5. Lausekkeiden *huonosti käyttäytyvä mies* ja *huonosti käyttäytyvä nainen* ikään liittyvät kehystiedot.

Esimerkissä (35) informantti perustelee omaan kokemukseensa nojaten *huonosti käyttäytyvän miehen* sopivan parhaiten ”40–60-vuotias”-vaihtoehtoon. Esimerkissä (36) *huonosti käyttäytyvä nainen* sopii informantin mielestä niin ikään parhaiten vaihtoehtoon ”40–60-vuotias”. Esimerkissä (37) vastaaja perustelee 20–40-ikäluokan valintaansa nuoruuden uhmakkuudella. Informantti, joka esimerkissä (38) mieltää *huonosti käyttäytyvän naisen* olevan yli 60-vuotias, huomioi muistisairauden voivan vaikuttaa käytökseen. Tehtävä 4a (ks. liite) keräsi avoimeen kommenttikenttään jopa 17 tarkentavaa vastausta. Tehtävä 4b (ks. liite) keräsi myös 16 perustelua avoimeen kommenttikenttään. Tehtäviin kommentoineet 8 informanttia olivat molempien lausekkeiden kohdalla sitä mieltä, että mikä tahansa ikä olisi sopinut vastaukseksi (39). Onkin hyvä ottaa huomioon tuloksen mahdollinen vääristymä, sillä kaikki vastaajat eivät kokeneet iän olevan lausekkeisiin keskeisesti liittyvä kysymys, mutta kysymyksen pakollisuuden vuoksi joutuivat silti siihen vastaamaan.

- (35) Kun olen esim. pyöräillyt Helsingin kaduilla, niin joka kerta jos olen ajanut väärässä kohdassa tai tehnyt ns virheen vahingossa niin **40-65 vuotias mies** on tullut opettamaan minulle liikennesääntöjä ja läksyttämään minua. Jännä juttu. (4A30)
- (36) Olen niin pettynyt elämään, että syydän sisälläni tuntemani paskan muiden Naisten päälle. **Miehet sen sijaan ovat ihania - ainakin työpaikalla. Varsinkin ne nuoremmat (lirkuti lirkuti!).** Kotona voin sitten höykkyyttää ukkoani mielin määrin. Koska minä määrään kaapin paikan. (4B50)
- (37) Sekä miehistä että naisista sanoisin, että **nuoruuden tuoma uhma ja itsevarmuus tuntuvat tuovan huonon käytöksen usein esiin.** (4B56)
- (38) Tulee mieleen **vanhat kärttyiset alzheimer-mummot**, jotka pelosta ja turvattomuudesta kiukuttelevat (4B66)
- (39) **Ei voi mielestäni määrittää iän mukaan.** Kaiken ikäisistä löytyy huonosti käyttäytyviä ihmisiä. (4A53)

Yhteenvedona lausekkeiden ominaisuuksiin liittyvien kehystietojen osalta voidaan sanoa, että miestarkoitteinen lauseke aktivoi selkeästi neljää ominaisuutta, jotka ovat epäkohtelias, uhkaava, kovaääninen ja määräilevä. Naistarkoitteen osalta selkeimmin aktivoituvat ominaisuudet ovat epäkohtelias, kovaääninen, määräilevä, uhkaava ja suulas. Lausekkeiden yhtäläisyyksiä ovat siis ominaisuudet epäkohtelias, kovaääninen ja määräilevä. Eroavaisuuksina voidaan nähdä se, että uhkaavuus erottuu selkeämmin miestarkoitteen kohdalla. Naistarkoitteen kohdalla erottuu puolestaan suulus. ”Epäkohtelias” on valmiista vaihtoehdoista merkityssisällöltään kattavin, joten sen suosituin asema tehtävän 3 (ks. liite) molemmissa osissa on ymmärrettävä. Tehtävän 3 kohdalla on hyvä tiedostaa, että

sama ominaisuus voi eri ykkösargumentin yhteydessä edustaa hyvinkin erityyppistä toimintaa, kuten esimerkeissä (9) ja (12) havaitaan. Esimerkkien perusteella määräilevä ominaisuus liittyy miestarkoitteisen ykkösargumentin yhteydessä sukupuolten valta-asetelmaan ja naistarkoitteisen ykkösargumentin kohdalla valittavaan puhesävyyn.

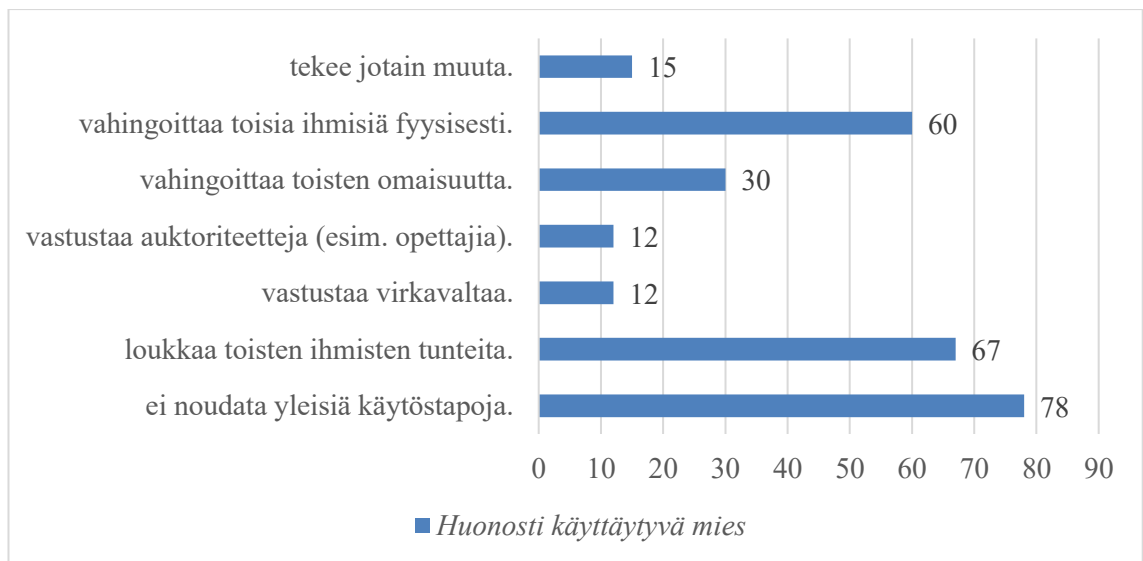
Tehtävässä 1 ulkonäköön ja humalaisuuteen liittyvät ominaisuudet korostuivat informanttien vastauksissa. Ulkoiset ominaisuudet olivat varsinkin naistarkoitteisen lausekkeen kohdalla monipuolisia, ja lause-esimerkkejä oli naistarkoitteen osalta myös enemmän kuin miestarkoitteen. Humalaisuus puolestaan korostui miestarkoitteisen lausekkeen vastauksissa useammin kuin naistarkoitteisen. Sekä ulkonäköön että humalaisuuteen liittyvät ominaisuudet ilmenivät kuitenkin molemmissa lauseketapauksissa. Molempien tehtävien osalta ”muu”-vaihtoehtoa on käytetty vähemmän, kuin muissa tehtävissä, joten tehtävässä 3 valmiiksi annettujen vaihtoehtojen voidaan katsoa tyydyttäneen informantteja.

Lauseke *huonosti käyttäytyvä nainen* aktivoi kyselyn mukaan huomattavasti laajemmin eri ominaisuuksia kuin *huonosti käyttäytyvä mies*. Naistarkoitteisen lausekkeen hahmo on ominaisuuksiltaan monipuolisempi kuin *mies*. Tämä näkyy myös ikäjakaumia koskevassa kuviossa 5, jonka mukaan lauseke *huonosti käyttäytyvä nainen* aktivoi laajemmin eri ikäluokkia kuin *mies*, jonka jakauma keskittyi kyselyssä enemmän 40–60-vuotiaaseen tarkoitteeseen. Naistarkoitteen kohdalla aktivoituu kyselyn perusteella siis kaiken kaikkiaan monipuolisemmat ominaisuudet, kun taas miestarkoitteen kohdalla eri ominaisuuksien aktivoituminen on suppeampaa, ja näin ollen myös lausekkeen aktivoima kehys on yksipuolisempi. Lausekkeen *huonosti käyttäytyvä mies* osalta voidaan siis todeta kehystiedon olevan yksimielisempää informanttien keskuudessa. Tuloksia tarkastellessa on hyvä huomioida informanttiryhmän naisvoittoisuus ja sen mahdolliset vaikutukset.

3.3. Toiminnan kohteet

Tehtävässä 5a pyysin vastaajia merkitsemään vähintään yhden ja korkeintaan kolme toiminnan kohdetta, jotka sopivat parhaiten täydentämään lauseketta *huonosti käyttäytyvä mies*. Kuten kuvioista 8 nähdään, 78 informanttia valitsi vaihtoehdon ”ei noudata yleisiä käytöstapoja”. 67 informanttia valitsi vaihtoehdon ”loukkaa toisten ihmisten tunteita”, 60

”vahingoittaa toisia ihmisiä fyysisesti”. Kaikki vaihtoehdot saivat siis vastauksia, mutta kuviosta erottuu selkeimmin kolme kohtaa. 15 informanttia täydensi listaa valitsemalla vaihtoehdon ”tekee jotain muuta, mitä?”. Informanttien tuottamia vaihtoehtoja toiminnan kohteeksi ovat muun muassa ”ei kuuntele järkipuhetta”, ”käyttää henkistä valtaa väärin”, ”rikkoo toisen turvallista tilaa sanoilla tai fyysisesti”, ”lähentelee ja kourii naisia”. Vain 8 vastaajaa esitti lisähuomioita tehtäväkohtaisessa avoimessa kommenttikentässä, joten suurin osa tässä alaluvussa esittämistäni esimerkeistä on toiminnan kohteisiin liittyviä poimintoja tehtävästä 1a (ks. liite).

KUVIO 6. Lausekkeen *huonosti käyttäytyvä mies* toiminnan kohteisiin liittyvät kehystiedot.

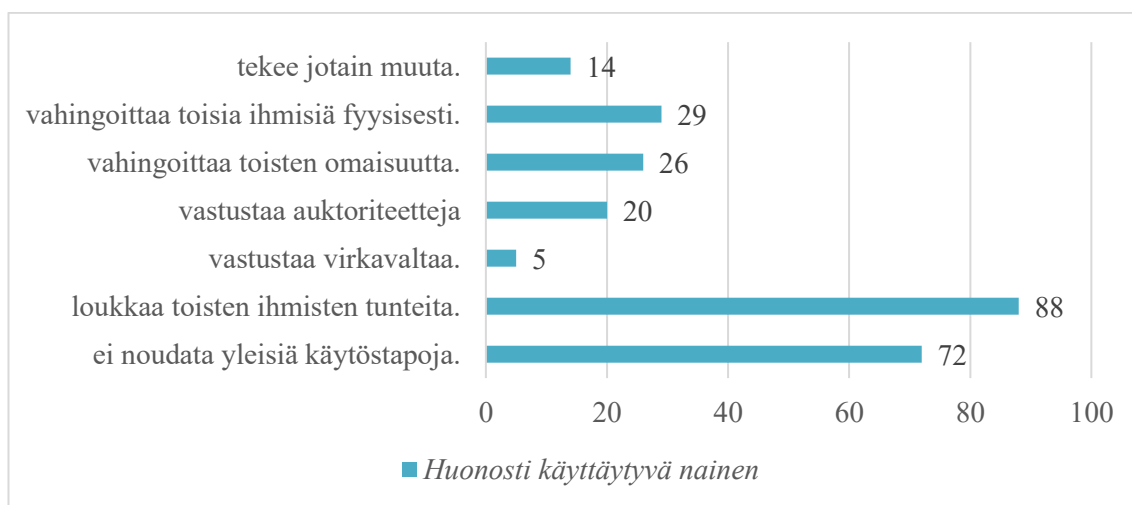
”Yleisten käytöstapojen noudattaminen” on yleisin lausekkeen *huonosti käyttäytyvä mies* aktivoima huonon käytöksen kohde. Toimintaa kuvaillaan tarkemmin esimerkeissä (42) ja (43). Toiseksi yleisin vastaus on toisten ihmisten tunteisiin kohdistuva loukkaava käytös, jota kuvaillaan tarkemmin esimerkissä (44). Kolmanneksi yleisin toiminta on toisten fyysiseen vahingoittamiseen liittyvä toiminta, kuten informantti perustelee esimerkissä (43). Koska seksuaalinen häirintä oli yleinen fyysisen vahingoittamisen kuvaus avoimissa vastauksissa, kuten esimerkissä (44), korostan sitä tämän vastausvaihtoehdon keskeisenä merkityssisältönä muun väkivallan ohelle.

(40) *Huonosti käyttäytyvä mies ei riisu hattuaan sisällä.* (1A77)

(41) *Huonosti käyttäytyvä mies ei antanut bussissa istuinpaikkaa invalidille.* (1A80)

- (42) *Huonosti käyttäytyvä mies loukkasi naista **haukkumalla** tätä lihavaksi.* (1A92)
 (43) *Miehillä huono käytös on (yleistäen) usein **fyysisempää**, kuin naisilla.* (5A5)
 (44) *Huonosti käyttäytyvät miehet harjoittavat **seksuaalista häirintää**.* (1A50)

Kuviossa 7 on nähtävillä tehtävään 5b (ks. liite), eli *huonosti käyttäytyvä nainen* -lausekkeeseen, liittyvien vastausten jakautuminen. Naistarkoitteen kohdalla 88 informanttia valitsi vaihtoehdon ”loukkaa toisten ihmisten tunteita”. Toiseksi yleisin vastaus on ”ei noudata yleisiä käytöstapoja”, jonka on valinnut 72 vastaajaa. Kolmanneksi yleisin vastaus on ”vahingoittaa toisia ihmisiä fyysisesti”, jonka on valinnut 28 informanttia. Neljänneksi yleisin vastausvaihtoehto on ”vahingoittaa toisten omaisuutta”, jonka valitsi 26 vastaajaa. 20 vastaajaa valitsi kohdan ”vastustaa auktoriteetteja (esim. opettajia)”. 5 vastaajaa valitsi vaihtoehdon ”vastustaa virkavaltaa”, ja 14 vastaajaa halusi täydentää vaihtoehtoja omalla toiminnan kohteellaan valitsemalla kohdan ”tekee jotain muuta”. Informanttien omia esiin tuomia toiminnan kohteita ovat muun muassa ”tekee henkistä väkivaltaa”, ”polkee muita näyttääkseen itse paremmalta”, ”ajaa häikäilemättä omaa muka-etuaan”, ja ”nimittelee, on töykeä, vähättelee”. Vain 7 informanttia halusi perustella vastaustaan tehtäväkohtaisessa kommenttikentässä.

KUVIO 7. Lausekkeen *huonosti käyttäytyvä nainen* toiminnan kohteisiin liittyvät kehystiedot.

Lauseke *huonosti käyttäytyvä nainen* aktivoi selkeästi kahta toiminnan kohdetta, joista selkeimmin erottuu toisten ihmisten tunteisiin kohdistuva loukkaava käytös. Tämän vaihtoehdon valintaa perustelevat esimerkit (45) ja (46). Yleisiin käytöstapoihin kohdistuva toiminta on myös kyselyssä selkeästi erottuva kohta, josta tarkempaa kuvailua

esimerkissä (47). Loput vaihtoehdot tulivat huomattavasti vähemmän valituiksi, kuin kaksi eniten vastauksia kerännyttä vaihtoehtoa. Toisten ihmisten fyysinen vahingoittaminen on kolmanneksi yleisin vastaus. Esimerkissä (18, ks. s. 18) perustellaan tarkemmin naistarkoitteiseen lausekkeeseen yhdistyvä fyysisen vahingoittamisen tapa, joka esiintyy tunkeilevana käytöksenä, ja voi kohdistua myös fyysiseen koskemattomuuteen.

- (45) Katsol oikeudekseen ilmaista mielipiteensä vaikka se olisi **loukkaavaa** (5B77)
- (46) Tähän liittyy ehkä mielestäni jollain tapaa kateus, ylimielisyys, kilpailu. (5B68)
- (47) *Huonosti käyttäytyvä nainen käyttäytyy vasten yhteiskunnan asettamia normeja.* (1B85)

Lausekkeiden vertailevana yhteenvetona voi toiminnan kohteiden osalta sanoa, että lauseke *huonosti käyttäytyvä nainen* aktivoi kyselyssä yhtenäisemmin tietyt toiminnan kohteet kuin lauseke *huonosti käyttäytyvä mies*. Vastaajilla on siis yhteneväisempi käsitys naistarkoitteisen lausekkeen toimintatavoista kuin miestarkoitteisen. Toisten ihmisten tunteiden loukkaamisessa naistarkoitteisella lausekkeella on 21 vastausta enemmän kuin miestarkoitteisella, kun taas toisten ihmisten fyysinen vahingoittaminen keräsi lausekkeelle *huonosti käyttäytyvä mies* 31 vastausta enemmän kuin lausekkeelle *huonosti käyttäytyvä nainen*. Lopuissa vaihtoehdoissa on pienempiä eroavaisuuksia eri sukupuolta tarkoitavien argumenttien välillä. Lausekkeen *huonosti käyttäytyvä mies* osalta vastaukset ovat jakaantuneet tasaisemmin kuin naistarkoitteen osalta. Kyselyvastausten perusteella miestarkoitteen huono käytös aktivoituu siis informanttien kesken useammassa toiminnan kohteissa kuin naistarkoitteisen.

3.4. Toiminnan seuraukset

Kuten luvussa 3.2. huomataan, toistuvien ilmausten kautta on havaittavissa lisää aiheeseen liittyvää kehystietoa, joka ei ilmene monivalintatehtävien yhteydessä vaan avoimissa vastauskentissä. Tehtävässä 1 korostui toiminnan seuraksiin liittyviä vastauksia, joita tarkastelen tässä luvussa. Esimerkit (48–53) ovat koottu tehtävästä 1a (ks. liite). Esimerkkejä tarkasteltaessa voidaan huomata yhteneväistä linjaa kuuden eri vastaajan osalta siinä, että hahmon *huonosti käyttäytyvä mies* kehystietoon liittyy toiminnan seurausten osalta anteeksianto (48) ja toiminnan sietäminen (49). Esimerkissä (50) nousee esiin myös ymmärtäväinen tapa reagoida toimintaa. Myös seurausten vähäisyys nostetaan esiin lause-

esimerkeissä (51) ja (52). Esimerkissä (53) nostetaan huonosti käyttäytyvän miehen toiminnan seuraukseksi jopa ihailu.

- (48) *Huonosti käyttäytyvä mies saa kaiken anteeksi* (1A2)
- (49) *Minulla on tunne, että huonosti käyttäytyvää miestä "kestetään" paremmin kuin samoin käyttäytyvää naista.*
- (50) *Huonosti käyttäytyvä mies saa helpommin käytökseensä ymmärrystä kuin samoin käyttäytyvä nainen.* (1A16)
- (51) *Huonosti käyttäytyvää miestä harvoin sakotetaan huonosta käytöksestä niin kuin naista tai muuta sukupuolta.* (1A30)
- (52) *Huonosti käyttäytyvät miehet saavat jatkaa huonoa käytöstään olan kohautuksien tai silmien pyöräytysten jälkeen aivan entiseen malliin.* (1A66)
- (53) *Huonosti käyttäytyvää miestä ihailaan usein.* (1A79)

Esimerkit (54–62) ovat tehtävän 1b (ks. liite) vastauksia. Esimerkeistä käy ilmi, että 10 eri informanttia tuotti vastauksen, jossa hahmon *huonosti käyttäytyvä nainen* toimintaan liittyy kielteinen seuraus. Esimerkki (54) havainnollistaa, miten huono käyttäytyminen on kokonaisuudessaan kiellettyä naistarkoitteelta. Esimerkissä (55) informantti kuvaa toiminnan seurausten olevan naistarkoitteelle monipuolisen kielteisiä, ja seurausten tarkoituksena on lopettaa naistarkoitteen toiminta. Esimerkeissä (56–59) informantit huomioivat naistarkoitteen saavan toimintansa seurauksena jonkin kielteisen leiman. Toiminnan seurauksena voi olla siis se, ettei toimintaa unohdeta sen loputtua. Tarkoite voidaan toiminnan seurauksena nähdä myös ominaisuuksiltaan pahana, kuten esimerkissä (60). Esimerkissä (61) lauseke *huonosti käyttäytyvä nainen* implikoi toiminnan seurauksena alentuvaa suhtautumista, ja esimerkissä (62) lausekkeen hahmo herättää hämmästyttäviä toimintansa vuoksi.

- (54) *Nainen ei saa olla huonosti käyttäytyvä nainen* (1B26)
- (55) *Huonosti käyttäytyvä nainen nostetaan julkiseksi puheenaiheeksi, analysoidaan, arvioidaan, tuomitaan ja koitetaan laittaa aloilleen.* (1B66)
- (56) *Huonosti käyttäytyvä nainen saa leimansa helpommin kuin huonosti käyttäytyvä mies* (1B13)
- (57) *Huonosti käyttäytyvä nainen leimataan helposti tyhmäksi.* (1B40)
- (58) *Huonosti käyttäytyvä nainen jää useammin mieleen kuin samanlainen mies.* (1B29)
- (59) *Huonosti käyttäytyvän naisen tittelin saa helposti, ja sen hinta on usein kova.* (1B30)
- (60) *Huonosti käyttäytyvä nainen nähdään helposti pahana.* (1B15)
- (61) *Huonosti käyttäytyvä nainen nähdään alentavasti.* (1B34)
- (62) *Kulttuurissamme tuottaa edelleen suurta hämmästyttävää huonosti käyttäytyvä nainen.* (1B7)

Esimerkeistä päätellen lauseke *huonosti käyttäytyvä mies* aiheuttaa joko ymmärtävää, välinpitämätöntä tai jopa myönteistä seurausta toiminnalle, kun taas lauseke *huonosti käyttäytyvä nainen* aiheuttaa tuomitsevaa, leimaavaa ja kielteistä seurausta toiminnalle. Mikäli kyselylomakkeessa olisi ollut oma tehtävänantonsa koskien toiminnan seurauksia, olisi tämä kehystieto ollut helpommin analysoitavissa.

3.5. Yhteenveto

Tarkastelin informanttien ensyklopedisesta tiedosta kumpuavaa kehystietoa kolmen kehysten osalta, joita ovat **ympäristö**, **käyttäytyjän ominaisuudet** ja **toiminnan kohteet**. Neljänneksi merkittäväksi kehukseksi havaitsin **toiminnan seurauksiin** liittyvän kehystiedon, joka korostui avoimessa tuottotehtävässä (ks. liite, tehtävä 1). Taulukkoon 1 olen jaotellut informanttien 2–4 yleisintä vastausta vastausjakaumassa selkeimmin erottuvien sisältöjen mukaan. Sarakkeet olen nimennyt tarkastelemieni kehysten mukaan. Olen liha-voinut suosituimmat kuvaukset kustakin kohdasta, poikkeuksena toiminnan seuraukset -kehys. Siitä selkeimmän seurauksen erottaminen on hankalaa, sillä kehukseen liittyvät havainnot perustuvat lause-esimerkkeihin, joiden määrä on verrattain pieni.

TAULUKKO 1. Kehystietojen keskeiset sisällöt lausekkeiden mukaisesti.

	Ympäristöt	Käyttäytyjän ominaisuudet	Toiminnan kohteet	Toiminnan seuraukset
<i>huonosti käyttäytyvä mies</i>	baari , liikenne	epäkohtelias , uhkaava, kovaääninen, määräilevä, 40–60-vuotias	yleiset käytötavat , toisten tunteet, toisten fyysisyys	Ymmärtäväisyys, välinpitämättömyys, myönteisyys
<i>huonosti käyttäytyvä nainen</i>	baari , kassajono, kauppa	epäkohtelias , kovaääninen, määräilevä, 40–60-vuotias	toisten tunteet , yleiset käytötavat, toisten fyysisyys	Tuomitsevuus, leimaaminen, kielteisyys

Informantit yhdistävät lausekkeen *huonosti käyttäytyvä mies* selkeimmin baariin ja liikenteeseen. Lausekkeen *huonosti käyttäytyvä nainen* osalta vastaukset jakautuivat laajemmin eri vaihtoehtojen kesken. Informanttien keskuudessa on siis yhteneväisempi käsitys siitä, missä ympäristöissä lausekkeen *huonosti käyttäytyvä mies* hahmo esiintyy. Tulosta tarkastellessa on hyvä pitää mielessä se, että informanttiryhmä koostuu suurilta osin naisista. Molempien lausekkeiden yhteydessä informantit toivat esiin myös ympäristöt internet, sosiaalinen media sekä työpaikka. Onkin hyvä ottaa huomioon, että mikäli nämä ympäristöt olisivat löytyneet valmiista vastausvaihtoehdoista, olisi niiden suosio voinut olla suurempi.

Informantit yhdistivät lausekkeeseen *huonosti käyttäytyvä mies* selkeimmin ominaisuudet epäkohtelias, uhkaava, kovaääninen ja määräilevä. Ero neljän suosituimman ominaisuuden ja loppujen ominaisuuksien välisessä jakaumassa on selkeä. Lausekkeeseen *huonosti käyttäytyvä nainen* informantit yhdistivät selkeimmin ominaisuudet epäkohtelias, kovaääninen ja määräilevä, mutta vastaukset jakautuvat tässäkin tehtävässä b-osion kannalta laajemmin kuin miestarkoitteen yhteydessä. Humalaisuus ominaisuutena korostui tuotto-tehtävissä molempien sukupuolten tarkoitteiden kohdalla. Useammin informantit yhdistivät humalaisuuden kuitenkin miestarkoitteeseen. Ulkoisia ominaisuuksia informantit toivat myös esiin molempien lausekkeiden kohdalla liittäen ulkoisia ominaisuuksia kuitenkin enemmän lausekkeeseen *huonosti käyttäytyvä nainen*. Sekä *huonosti käyttäytyvä mies* että *huonosti käyttäytyvä nainen* yhdistetään useimmiten 40–60-vuotiaaseen tarkoitteeseen, mutta miestarkoitteen kohdalla informantit olivat yksimielisempiä.

Toiminnan kohteista informantit liittivät lausekkeeseen *huonosti käyttäytyvä mies* yleisten käytöstapojen noudattamisen, toisten ihmisten tunteiden loukkaamisen ja toisten ihmisten fyysisen loukkaamisen. Nämä kolme toiminnan kohdetta erottuivat kuvioista selkeimmin 60–78 vastauksella, mutta myös muut vaihtoehdot ovat saaneet tasaisesti suosiota 12–30 vastauksen välillä. Lausekkeen *huonosti käyttäytyvä nainen* kohdalla selkeimpänä erottui toisten ihmisten tunteisiin kohdistuva toiminta, joka keräsi jopa 88 vastausta. Toiseksi yleisin vastaus on ”ei noudata yleisiä käytöstapoja”, joka keräsi 72 vastausta. Loput vastausvaihtoehdot saivat 5–29 vastausta, joka on huomattavasti vähemmän kuin kaksi selkeimmin erottuvaa toiminnan kohdetta. Lauseke *huonosti käyttäytyvä mies* aktivoi siis tässä tehtävässä laajemmin eri toiminnan kohteita, kun taas lausekkeen *huonosti käyttäytyvä nainen* osalta informanttien vastausjakauma on yhtenäisempi. Etenkin

toisten ihmisten tunteiden loukkaaminen on selkeästi yleisin toiminnan kohde, joka aktivoituu informanttien kehystiedoissa molempien, mutta varsinkin naistarkoitteisen lausekkeen osalta.

Neljäs kehys antaa tietoa toiminnan seurauksista. Lause-esimerkeissä informantit toivat esiin lausekkeen *huonosti käyttäytyvä mies* toiminnan seuraukseksi ymmärtäväisen, välinpitämättömän tai jopa ihailevan suhtautumisen. Lauseke *huonosti käyttäytyvä nainen* herättää informanteissa päinvastaista kehystietoa toiminnan seurauksiin liittyen, sillä naistarkoitteinen lauseke implikoi leimaavaa, tuomitsevaa ja kielteistä seurausta toiminnalle. Vaikka lausekkeiden *huonosti käyttäytyvä mies* ja *huonosti käyttäytyvä nainen* välinen leksikaalinen ero ei liity lausekkeen verbiin vaan ykkösargumenttiin, aktivoivat lausekkeet silti hyvin erilaista kehystietoa verbin ilmaisemaan toimintaan liittyen. Myös toiminnan kohteissa ja seurauksissa korostuu informanttien naisnäkökulma.

4. PÄÄTÄNTÖ

Tässä luvussa tiivistän työni keskeisen sisällön yhteen ja käyn läpi mahdollisia jatkotutkimuskohteita. Tarkastelin työssäni lausekkeitä *huonosti käyttäytyvä mies* ja *huonosti käyttäytyvä nainen*. Ilmaukseen *huonosti käyttäytyvä* liittyy informanttien vastauksissa eri ominaisuuksia, ympäristöjä, toiminnan kohteita ja toiminnan seurauksia sen mukaan, onko lausekkeen ykkösargumenttina *mies* vai *nainen*. Verbin ilmaisema toiminta yhdistyy informanttien kehystiedoissa siis eri asioihin, vaikka tekemistä kuvaava verbi itsessään pysyy lausekkeissa samana. Aineiston keräsin sähköisellä kyselylomakkeella loka-kuussa 2021, ja kyselyyn vastasi 101 informanttia.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Millaiseen paikkaan tai ympäristöön informantit liittävät *huonosti käyttäytyvän miehen* ja *huonosti käyttäytyvän naisen*?
- Mitä ominaisuuksia informantit liittävät substantiiveihin *mies* ja *nainen*, kun niitä määrittää ilmaus *huonosti käyttäytyvä*?
- Millaiseen toimintaan informantit yhdistävät *huonosti käyttäytyvän miehen* ja *huonosti käyttäytyvän naisen*?
- Millaisia toiminnan seurauksia informantit yhdistävät *huonosti käyttäytyvään mieheen* ja *huonosti käyttäytyvään naiseen*?

Ympäristöistä baari ja liikenne erottuivat *huonosti käyttäytyvä mies* -lausekkeen kohdalla informanttien yleisimmiksi kehystiedoiksi. Naistarkoitteisessa lausekkeessa vastaukset jakautuvat tasaisemmin eri vaihtoehtojen kesken, mutta lauseke aktivoi baari- ja kauppaympäristöt vastaajien keskuudessa selkeimmin.

Lausekkeeseen *huonosti käyttäytyvä mies* informantit liittivät selkeimmin ominaisuudet epäkohtelias, uhkaava, kovaääninen, määräilevä, ja iältään noin 40–60-vuotias. Lausekkeeseen *huonosti käyttäytyvä nainen* informantit liittivät selkeimmin ominaisuudet epäkohtelias, kovaääninen, määräilevä, ja iältään noin 40–60-vuotias. Molempien tarkoitteiden kohdalla nousivat esiin myös humalaisuus ja ulkoisiin tekijöihin liittyvät ominaisuudet. Humalaisuus korostui varsinkin miestarkoitteen kohdalla. Ominaisuuksista oli informanttien keskuudessa yhteneväisempi näkemys miestarkoitteen kohdalla kuin naistarkoitteen.

Yleisiin käytöstapoihin, toisten tunteisiin ja toisten fyysisyyteen kohdistuva huono käytös olivat yleisimmät lausekkeeseen *huonosti käyttäytyvä mies* liitetyt toiminnan kohteet. *Huonosti käyttäytyvä nainen* -lausekkeen osalta selkeimmin erottui toisten ihmisten tunteisiin kohdistuva toiminta, sekä yleisiin käytöstapoihin kohdistuva toiminta. Informanttien kehystieto oli naistarkoitteisen lausekkeen kohdalla yhtenäisempää. Lauseke *huonosti käyttäytyvä mies* implikoi ymmärtäväistä, välinpitämätöntä tai myönteistä seurausta käytökselle, kun taas lauseke *huonosti käyttäytyvä nainen* implikoi tuomitsevaa, leimaavaa ja kielteistä seurausta käytökselle.

Kyselylomakkeen tehtävä 3 (ks. liite) vaikuttaa onnistuneen, sillä verrattain muihin tehtäviin, valmiiksi annettujen tehtävien ulkopuolelta täydennettyjä ominaisuuksia oli vähän. Tehtävään 3 olisi ollut aiheellista lisätä vaihtoehtoja, kuten avoimissa vastauksissa esiin tulleita ominaisuuksia humalaisuus, kauneus, komeus, hymyileväisyys ja totisuus. Tehtävässä 2 vaihtoehtolistaan olisi sopinut vaihtoehtoiksi myös internet, sosiaalinen media ja työpaikka.

Vaikka tulokset antavat merkittävää tietoa lausekkeiden kehystietoihin liittyvistä eroista, on tuloksia tarkastellessa hyvä pitää mielessä informanttiryhmän sukupuolijakauma, joka on hyvin homogeeninen. Tässä tapauksessa, jossa tutkimusnäkökulma on selkeästi sukupuolten eroja korostava, on informanttiryhmän naispainotteisella sukupuolijakaumalla kieltämättä merkitystä. Informanttiryhmän homogeenisyys ei vähennä tutkielman antia, vaan tarjoaa ennemminkin edellytyksen tulosten tarkasteluun.

Sukupuolten kontrastiseen asetelmaan liittyviä semanttisia tutkimuksia on tehty paljon, ja aiheita riittänee vielä lukuisiin seuraaviin tutkimuksiin. Oman aiheeni luonnollinen jatkotutkimus voisi olla lausekkeiden *hyvin käyttäytyvä mies* ja *hyvin käyttäytyvä nainen* semanttinen tarkastelu. Tuloksia olisi myös mielenkiintoista vertailla tämän työn kanssa.

LÄHTEET JA LYHENTEET

- BRUNNI, SSKO 1998: Osaavatko poikamme sittenkin puhua? – Vesa Heikkinen, Harri Mantila & Markku Varis (toim.), *Tuppisuinen mies. Kirjoitelmia sukupuolesta, kielestä ja kulttuurista* s. 57–71. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- EVANS, VYVYAN – GREEN, MELANIE 2006: *Cognitive linguistics. An introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- FILLMORE, CHARLES J. 1977: Topics in lexical semantics. – Roger W. Cole (toim.), *Current issues in linguistic theory* s. 76–138. Bloomington: Indiana University Press.
- FILLMORE, CHARLES J. 1982: Frame semantics. – The Linguistic Society of Korea (toim.), *Linguistics in the morning calm. Selected papers from SICOL-1981* s. 111–137. Seoul: Hanshin.
- FRIED, MIRJAM – ÖSTMAN, JAN-OLA 2004: Construction Grammar. A thumbnail sketch. – Mirjam Fried & Jan-Ola Östman (toim.), *Construction Grammar in a cross-language perspective* s. 11–86. Constructional Approaches to Language 2. Amsterdam: John Benjamins.
- HADDINGTON, PENTTI – SIVONEN, JARI 2010: *Kielentutkimuksen modernit klassikot. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede*. Helsinki: Gaudeamus.
- JOKI, LEENA – KLEMETTINEN RIINA 2021: Kielitoimiston sanakirjan esimerkilliset esimerkit. – *Kielikello* 4/2021.
- KANGAS, MILLA 2021: Kolottaa, jomottaa, kivistää. *Kipua kuvaavien verbien semantiikka*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. 2021. Helsinki: Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisu 35. URN:NBN:fi:kotus-201433. <URL <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>>. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 11.11.2021.
- KYNKÄÄNNIEMI, JENNI 2015: *Naiseen viittaavat parisuhdenimitykset*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- KYNKÄÄNNIEMI, JENNI 2018: *Parisuhdenimitysten emäntä, muija ja vaimoke semantiikka*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- LANGACKER, RONALD W. 1987: *Foundations of Cognitive Grammar. Volume 1, Theoretical prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- LEINO, PENTTI 1993: *Polysemia. Kielen moniselitteisyys. Suomen kielen kognitiivista kielioppia 1*. Kieli 7. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

- PETRUCK, MIRIAM R. L. 1996: Frame semantics. – Jef Verschueren, Jan-Ola Östman, Jan Blommaert & Chris Bulcaen (toim.), *Handbook of pragmatics. 1996 installment*. Amsterdam: John Benjamins.
- PÄIVÄRINTA, ANNA-MARIA 2017: *Miehiin viittaavien parisuhdenimitysten semantiikkaa*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- SACHS, JACQUELIN 1987: *Preschool boys' and girls' language use in pretend play*. In S. U. Philips, S. Steele, & C. Tanz, *Language, gender, and sex in comparative perspective* (178–188). Cambridge University Press.
- SÖDÖ, MARIA 2016: ”Mutta siis ei mielellään ketään kutsuttaisi puumaksi, koska se on vähän ikä- ja sukupuolirasistinen ilmaus”. *Näkemyksiä naiseen viittaavan puuma-sanan merkityksistä*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- TIILILÄ, ULLA 1994: Kielenhuolto ja kielellinen seksismi. Pitäisikö puhemiehestä tehdä puheenjohtaja? – *Kielikello* 9/1994.
- TIILILÄ, ULLA 2020: Asiallinen, selkeä ja ymmärrettävä kieli palvelee myös tasa-arvoa. – *Kielikello* 3/2020.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. SKST 950. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. <https://scripta.kotus.fi/visk/> (3.12.2021).
- VÄSTI, KATJA 2012: *Verbittömät tapahtumanilmaukset. Suunnannäyttäjinä LÄHDE- ja KOHDE-konstruktio*. Acta Universitatis Ouluensis, B Humaniora 107. Oulu: Oulun yliopisto.

LIITE.

Huonosti käyttäytyvä mies ja huonosti käyttäytyvä nainen

Hei! Olen Wilma Rosenqvist, Oulun yliopiston suomen kielen opiskelija. Tutkin kandidaatintutkielmassani ilmauksia huonosti käyttäytyvä mies ja huonosti käyttäytyvä nainen. Kerään tämän kyselylomakkeen avulla aineistoa tutkimukseeni.

Kysely koostuu viidestä kaksiosaisesta tehtävästä. Ensimmäinen tehtävä on avoin tuottotehtävä, neljä seuraavaa tehtävää ovat monivalintakysymyksiä. Vastauksiaan voi halutessaan täydentää vapaassa kommenttikentässä, joka löytyy jokaisen monivalintakysymyksen jälkeen.

Tehtävissä ei ole oikeita vastauksia. On tärkeää, että vastaajana seuraat omaa kielitajuasi. Kyselyssä ei voi palata taaksepäin.

Kysyn myös lyhyesti taustatietojasi, mutta tutkielma suoritetaan anonymisti, eikä sinua voi tunnistaa tutkimustuloksista.

Äidinkieli

Sukupuoli

- Mies
- Nainen
- Muu

Ikä

Tehtävä 1.

Muodosta lause, jossa esiintyy seuraava ilmaus. Ilmausta saa taivuttaa.

a) huonosti käyttäytyvä mies

Tehtävä 1.

Muodosta lause, jossa esiintyy seuraava ilmaus. Ilmausta saa taivuttaa.

b) huonosti käyttäytyvä nainen

Tehtävä 2.

Valitse paras vaihtoehto tai kirjoita oma vastauksesi.

a) Missä kohtaat huonosti käyttäytyvän miehen?

- baarissa
- hiihtoladulla
- kadulla
- kaupassa
- kassajonossa
- kotona
- kuntosalilla
- liikenteessä

- ravintolassa
- muualla, missä?

Halutessasi voit täydentää vastaustasi tai esittää muita huomioita tehtävään liittyen.

Tehtävä 2.

Valitse paras vaihtoehto tai kirjoita oma vastauksesi.

b) Missä kohtaat huonosti käyttäytyvän naisen?

- baarissa
- hiihtoladulla
- kadulla
- kaupassa
- kassajonossa
- kotona
- kuntosalilla
- liikenteessä
- ravintolassa
- muualla, missä?

Halutessasi voit täydentää vastaustasi tai esittää muita huomioita tehtävään liittyen.

--

Tehtävä 3.

Merkitse lomakkeeseen 1–3 kohtaa, jotka sopivat mielestäsi parhaiten esimerkkiin.

a) Huonosti käyttäytyvä mies on

epäkohtelias.

epäsiisti.

hiljainen.

kovaääninen.

määrällävä.

mököttävä.

rauhaton.

suulas.

uhkaava.

muu, mikä?

Halutessasi voit täydentää vastaustasi tai esittää muita huomioita tehtävään liittyen.

Tehtävä 3.

Merkitse lomakkeeseen 1–3 kohtaa, jotka sopivat mielestäsi parhaiten esimerkkiin.

b) Huonosti käyttäytyvä nainen on

epäkohtelias.

epäsiisti.

hiljainen.

kovaääninen.

määrällävä.

mököttävä.

rauhaton.

suulas.

uhkaava.

muu, mikä?

Halutessasi voit täydentää vastaustasi tai esittää muita huomioita tehtävään liittyen.

Tehtävä 4.

Valitse kohta, joka sopii mielestäsi parhaiten esimerkkiin.

a) Huonosti käyttäytyvä mies on iältään

noin 20–40-vuotias.

noin 40–60-vuotias.

yli 60-vuotias.

Halutessasi voit täydentää vastaustasi tai esittää muita huomioita tehtävään liittyen.

Tehtävä 4.

Valitse kohta, joka sopii mielestäsi parhaiten esimerkkiin.

b) Huonosti käyttäytyvä nainen on iältään

noin 20–40-vuotias.

noin 40–60-vuotias.

yli 60-vuotias.

Halutessasi voit täydentää vastaustasi tai esittää muita huomioita tehtävään liittyen.

Tehtävä 5.

Mihin toiminta kohdistuu? Merkitse lomakkeeseen 1–3 kohtaa, jotka sopivat mielestäsi parhaiten esimerkkiin.

a) Huonosti käyttäytyvä mies

- ei noudata yleisiä käytöstapoja.
- loukkaa toisten ihmisten tunteita.
- vastustaa virkavaltaa.
- vastustaa auktoriteetteja (esim. opettajia).
- vahingoittaa toisten omaisuutta.
- vahingoittaa toisia ihmisiä fyysisesti.
- tekee jotain muuta, mitä?

Halutessasi voit täydentää vastaustasi tai esittää muita huomioita tehtävään liittyen.

Tehtävä 5.

Mihin toiminta kohdistuu? Merkitse lomakkeeseen 1–3 kohtaa, jotka sopivat mielestäsi parhaiten esimerkkiin.

b) Huonosti käyttäytyvä nainen

- ei noudata yleisiä käytöstapoja.
- loukkaa toisten ihmisten tunteita.
- vastustaa virkavaltaa.
- vastustaa auktoriteetteja (esim. opettajia).
- vahingoittaa toisten omaisuutta.
- vahingoittaa toisia ihmisiä fyysisesti.
- tekee jotain muuta, mitä?

Halutessasi voit täydentää vastaustasi tai esittää muita huomioita tehtävään liittyen.
